

Wildkleuren bij tamme schapen

Caprinae

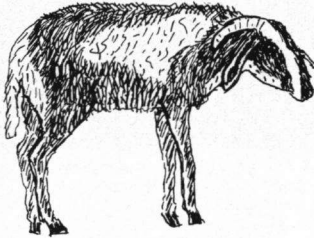
A.M. van Welsen

De voorouders van de over de hele wereld in grote aantallen gehouden witte wollige schapen, zagen er hoogstwaarschijnlijk ongeveer uit als de nu nog voorkomende wilde schapen.

In Noord-Amerika: de Big Horn, in Azië: de Urial, Argali en de Arkal, in Zuid-Europa: de Moeflon.

De Corsicaanse Moeflon is trouwens een twijfelaar.

De onderzoeker Poplin zegt (1979) dat deze dieren waarschijnlijk nakomelingen zijn van verwilderde exemplaren van reeds 6000 j. v. Chr. gehouden gedomesticeerde schapen. Dit was dus nog 4000 jaar voordat het Turfschaap in Zwitserland leefde. Dit Turfschaap is bekend van opgravingen, het was een gehoornd primitief schaap, maar het had al wol. De opgegraven schedels van deze schapen kan men vergelijken met schedels van nu nog voorkomende primitieve schapen, dan ziet men nog veel overeenkomsten, onder andere met onze Gehoornde Drentse Heideschapen (gehoornd, primitief, harde wol, lange staart.)

Bellary uit India: Swiss Pattern

Gehoornde Drentse Heideschapen: vossekop en Badgerface

Ik persoonlijk vind het nog leuker om na te gaan bij welke schapen nog hoorns voorkomen, en/of de kleuren die lijken op die van de wilde schapen. Wat de hoorns betreft: van de ongeveer 1000 bekende schaperassen, hebben er zeker 300 hoorns. Hieronder zijn vele haarschapen in Afrika en Azië, wolschapen in de hele wereld, vetstuit- en vetstaartschapen in Afrika, Azië en zelfs het Verre Oosten.

Bij het bestuderen van de kleuren komt men voor nog veel meer verrassingen te staan. Bij schaperassen die al eeuwenlang als wit bekend staan, komen nog telkens 'zwarte schapen in de familie' voor, die weggemofeld worden en met de slager worden meegegeven. Niet alleen zwart komt nog steeds tevoorschijn, onderzoekers in Australië, Nieuw-Zeeland en de USA hebben bijvoorbeeld van de wagens op weg naar het slachthuis, de meest uitéénlopend gekleurde schapen gehaald, van rassen die zeer lang zuiver doorgefokt zijn.

Veel mensen denken dat een gekleurd lam in een witte kudde wijst op vermenging met een ander ras, of een mutatie. Dit hoeft echter niet het geval te zijn, vaak worden de erfelijke eigenschappen voor kleuren overheerst door de eigenschap voor wit; een lam van een witte en een gekleurde ouder is dus wit, men ziet niet dat het eigenlijk voor de helft gekleurd is. Zo'n 'half gekleurd' dier maakt echter voor de helft 'gekleurd' en voor de helft 'witte' geslachtscellen, zodat vaak generaties later, als één gepaard wordt aan een ander 'half gekleurd' dier, er ineens een ge-

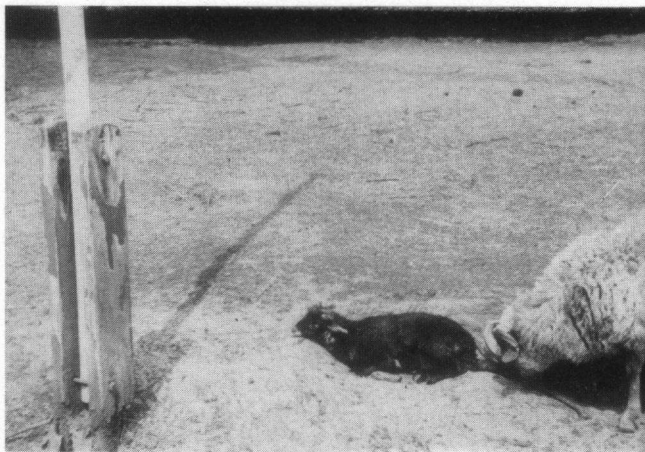
kleurd lam kan verschijnen! De meeste van de ongeveer twintig verschillende kleuren en aftekeningen die bij schapen beschreven zijn worden overheerst door wit, maar er zijn uitzonderingen, om het niet te eenvoudig te maken! Zwart kan namelijk ook overheersend (dominant) zijn, zwart x wit geeft dan altijd zwart, maar generaties later kan weer een witte verschijnen. De zogenaamde vossekoppen, (bij Drentse Heideschappen zeer bekend) zijn ook dominant, die kleur komt veel voor bij oude schapenrassen, zowel wolschappen, haarschappen als vetstaartschappen; de onderzoekers Aliev en Rachkovsky in Tadzjikistan hebben die kleur beschreven.

Fokt men met een groep vossekoppen die afkomstig is uit een kudde met allerlei kleuren, dan is het mogelijk met een beetje geluk en een heleboel geduld, om zeven verschillende kleuren en aftekeningen er 'onder vandaan' te fokken.

Van schaapherders in Drenthe, zowel als in Joegoslavië en hier en daar in Azië is bekend dat ze zeggen, dat gekleurde schapen sterker zijn dan geheel witte. Niet altijd is te bewijzen waarom, maar in Zuid-Europa en Noord-Afrika is duidelijk gebleken dat in gebieden waar *Hypericum* groeit, in de hete zomer de witte schapen sterven aan 'Hamra' een soort vergiftiging, terwijl de gekleurde blijven leven.

Ook interessant is, dat bij verwilderde Merinoschappen in de Hokonuibergen in Nieuw-Zeeland steeds meer gekleurde dieren voorkomen. De Pitt Island Merino is zelfs voor 90% gekleurd, vaak 'moorit', dat is roodbruin.

De nu nog levende echt wilde schapen zijn alle gehoornd, harig, met in de winter onderwol, in het voorjaar verharen ze dan. De kleur is bruin of roodbruin, aan de buik echter lichter. De rammen hebben meer zwarte haren, vooral aan de nek; grote lichte 'zadelvlekken'

Gehoornrd Drentse Heideschaap: Eye Patch

Jacob-schaap: bont dat in de wol blijft

aan de zijden. De staart is kort en wordt naar beneden gedragen.

Deze wildkleur is nog precies zo gezien door de onderzoeker Adamez bij de Fezzan-schapen in Noord-Afrika. Dit zijn haarschappen, het verschil met de echte wilde schapen is dat hun staart tot de hiel komt, de oeien geen hoorns meer hebben en er ook andere kleuren in de kudde voorkomen.

Eén na aan de wilde kleur verwante aftekening is de zogenaamde Swiss Pattern, zo genoemd naar de Zwitserse Geiten die deze aftekening vertonen. De dieren zijn net gekleurd als de wilde rammen, misschien nog iets donkerder

van kleur, met als extra een brede witte wenkbrauwstreep die doorloopt tot de kin. Dit patroon komt voor bij de Bellary, een primitief gehoornd schaap met lange staart in India, maar ook bij de Engelse Leicesterschappen die beslist niet primitief genoemd kunnen worden. In Australië en Nieuw-Zeeland zijn Swiss Pattern-lammen gevonden die Southdown- of Hampshire-down-bloed voeren. Uit een kruising van Moeflon uit Cyprus x Awassi-vetstaart (vossekop-melkschaap uit Israël) ontstond een Swiss Pattern en een donkerbruin bont lam (bij Awassi komt Swiss Pattern nooit voor, bont wel).

De bruine kleur met lichtere buik en meelmondje, zoals de oaien van de wilde schapen die vertonen, wordt Moeflon genoemd. Soms hebben ze lichte wenkbrauwen en kin. Deze kleur is vooral bekend van de Soay-schaapjes die volkomen vrij op enkele Schotse eilanden lopen zoals op Hirta, een eiland van de St. Kilda-archipel en in natuurgebieden; ook bij liefhebbers van iets bijzonders lopen ze hier en daar. Het zijn primitief gehoornde haarschaapjes, die in de winter vijf centimeter wol hebben, die in het voorjaar uitvalt. Het aantal dieren dat in een gebied kan blijven leven, hangt in sterke mate af van de natuurlijke schuilplaatsen die aanwezig zijn, zo heeft men in Schotland ontdekt.

De moeflonkleur komt ook voor bij: IJslandse schapen en Shetlandse schapen, gehoornde primitieve schapen met zachte wol in vele prachtige kleuren; Corsicaanse schapen, gehoornde primitieve dieren met harde wol maar ook vele kleuren (deze schapen worden gemolken en leveren de Roquefort kaas). Bij zeer produktieve wolrassen als de Merino, Romney Marsh en Perendale komt in Australië, Nieuw-Zeeland en de USA ook de moeflonkleur voor.

Is de moeflonaftekening zwart met lichte buik, benen en wenkbrauwen, dan noemt men dat: Omgekeerd Badgerface. Deze kleur komt weer voor bij de Soay-schaapjes, Shetlands, IJslanders en ook bij de Welsh Mountainsheep (de variëteit Torwen). De laatste zijn sterke bergschapen met lange staart, de rammen zijn gehoornd.

De echte Badgerface-aftekening komt heel veel voor. De dieren zijn wit met zwarte buik, poten en brede strepen op de kop, die dan op de kop van een Das lijkt. Soms zijn de schapen roodbruin met zwarte aftekeningen, en soms is de kop zo donker dat die zwart is met een beetje weerschijn (in Drenthe noemde men dit vroeger 'Kas-

Gehoornd Drentse Heideschaap: bont dat in de wol verdwijnt

senbreuker'). Bij IJslanders is deze kleur het eerst beschreven, maar hij komt voor bij zeer vele bergschapen, heideschapen in heel Europa (ook Drentse Heideschaap en Schoonebeeker) en in Azië tot in India. Bekend zijn ook de haarschapen: Barbados Blackbelly en Black Shadow Sheep (uit Kameroen). Bij produktieve wolschapen komt de Badgerface in elk geval voor bij de Ryeland, Cheviot en Border Leicester. Onze Blauwe Texelaar heeft ook dit patroon, met in de wol witte en donkere haren gemengd, heel mooi. Bij de in Australië, Nieuw-Zeeland en de USA gehouden Merino's, Corridale, Perendale en Romeldale komen ook Badgerfaces voor. De Californian Variegated Mutant is een nafok van Badgerface Romeldale en is zeer mooi van kleur.

Moorit noemt men een schaaft dat helemaal roodbruin is. In de meeste oude rassen komt de kleur voor, maar niet in grote aantallen, want alle andere kleuren en wit overheersen Moorit. In Australië en Nieuw-Zeeland zijn farmers die uitsluitend moorit Merino, Romney Marsh, Lincoln Longwool of Polwarth fokken voor de fijne gekleurde wol. Er bestaan ook schaperassen die van nature alleen in de Moorit-kleur

voorkomen:

In Afrika: Masai vetstaart, en de Fulani en Red Sokoto in de Sahellanden.

In Zuid-Amerika: Morada Nova, Santa Ines en Rojo Africano, alle haarschapen, net als die uit Afrika.

In Frankrijk: Rouge du Roussillon. In Spanje de Guirra (een zeer oud ras).

In Groot-Brittannië de Manx Loghtan, van het eiland Man, de rammen hebben vier hoorns, een oud kenmerk, bekend van opgravingen. Bij de zeewieretende North Ronaldsay schapen op het Schotse eiland Linga Holm schijnen vrij veel moorit-dieren voor te komen tussen al de andere bruine, beige en grijze tinten, deze wol is zeer gewild voor de kunstnijverheid.

Zeer donkerbruin, haast zwart, met een rossige kring om het oog en een 'meelmondje', noemt men nu: Eye Patch (ook wel Red Eye). De kleur is het eerst ontdekt in de Corsica-schapen, maar komt meer voor, ook bij Drentse Heideschapen en bij Merino's in Australië en Nieuw-Zeeland. Zwart komt van alle kleuren nog het meest voor, in sommige streken zelfs gewenst, in andere steeds eruit gegoooid. Er is nog verschil in zwart: soms verkleurd de wol in de zomer roodachtig of wordt grijs met

de leeftijd. Duitse Heidschnucke-lammen zijn zwart, driejarige dieren zijn alleen nog aan kop en poten zwart, de wol is haast wit. Ook komen witte aftekeningen in het zwart voor: witte kruin en staartpunt bij de Merino; witte bles, voetjes en staartpunt in onze Zwartbles; een witte kop en staartpunt en weer een zwarte bril om het oog bij de Njed in Saoedi-Arabië.

Rassen die alleen in zwart voorkomen, zijn: Rio de Oro in Mauretanië in Noordwest-

Afrika, Kali en Tiruchy Black in India, Ningsia Black in China, Carapellese in Italië, Noire du Velay in Frankrijk en de Hebridean in Schotland (ram heeft vier hoorns, witte komen zeer zelden voor) dit is dominant zwart.

De eigenschap Bont schijnt toch ook al heel oud te zijn. Er zijn landen en zelfs werelddelen waar alle inheemse schapenrassen bont zijn of in elk geval een gekleurde kop en poten hebben. Afrika, Azië en Europa in afgelegen gebieden zijn

heel goed in kleuren en aftekeningen; spikkels, brilletjes, bleszen, grote vlekken, alles kan. Soms blijven de vlekken in de wol (bijvoorbeeld Jacobsschaap) maar meestal vervagen ze op den duur, zoals bij ons Drentse Heideschaap.

Komt men echter in meer bewoonde streken met flink bemeste weiden, dan ziet men weer overal alleen wit wollige gespecialiseerde wolleveranciers, alsof er niets anders meer bestaat!

■ A.M. van Welsen, postbus 37, 5688 ZG Oirschot.

Protest tegen hervatting walvisjacht door Sovjet-Unie (*Cetacea*)

Het ministerie van Visserij van de Sovjet-Unie heeft een voorstel gedaan voor hervatting van de walvisvangst voor wetenschappelijke doeleinden. Dit voorstel is besproken tijdens de vergadering van de Internationale Walvisvaart Commissie in Noordwijk. In hoofdlijnen houdt het voorstel in dat gedurende twee jaar jaarlijks 25 tot 30 Vinvissen en 60 tot 70 Kleine Vinvissen gevangen zullen worden. Het Wereld Natuur Fonds protesteert heftig tegen dit voornemen. Met dit voorstel maakt de Sovjet-Unie een betreurenswaardige stap terug in hun, weliswaar aarzelende, maar zeer gewaardeerde steun om een halt toe te roepen aan de vangst op walvissen deze afgelopen drie jaren.

Na tientallen jaren van walvisvangst, het bijna uitroeien van invissen in de Noord-Pacific (Okhotsk Zee), stopte de Sovjet-Unie in 1987 met de commerciële jacht op walvissen. Wel hielden ze de mogelijkheid van hervatting van de walvisjacht open door officieel bezwaar te maken tegen het tijdelijke algehele verbod op de walvisjacht dat in 1985 van kracht werd. Dit verbod was uitgegaan van de Internationale Walvisvaart Commis-

sie (IWC). Ook uitte de Sovjet-Unie bedenkingen over de juistheid van de op bijlage 1 van Cites geregistreerde walvissen. Tot deze geregistreerde walvissen behoren ook de Vinvis en de Kleine Vinvis. Door het uiten van deze bedenkingen behield de Sovjet-Unie het recht om te handelen in deze dieren en hun produkten.

Het voorstel van de Sovjet-Unie is, samen met de gelijksoortige voorstellen van Japan en Noorwegen, besproken in het Wetenschappelijk Comité van het IWC. Over deze voorstellen werd op de 42ste jaarlijkse vergadering van het IWC van 2 tot 6 juli 1990 in Noordwijk gestemd. Ondanks de afwijzing van het Wetenschappelijk Comité van eerder gedane voorstellen met betrekking tot de walvisvangst voor wetenschappelijke doeleinden en het tijdelijke internationale verbod op de walvisjacht, blijven Japan, Noorwegen en IJsland op walvissen jagen.

IJsland ving het afgelopen seizoen 65 Vinvissen voor zogenaamde wetenschappelijke doeleinden. Voorafgaande aan deze jacht, verklaarde IJsland dat het de laatste keer zou zijn dat het op walvissen jaagde voor wetenschappelijke doeleinden, in de hoop dat het tijdelijke verbod op com-

merciële walvisvangst zou worden opgeheven.

Noorwegen heeft haar voornemen bevestigd om 2.000 Kleine Vinvissen te vangen in het noordoosten van de Atlantische Oceaan. Men vermoedt dat deze soort dramatisch is afgenomen sinds Noorwegen in de jaren vijftig met de jacht op deze dieren is begonnen.

De Japanse vloot van walvisvaarders heeft afgelopen seizoen 330 Kleine Vinvissen gevangen in de Antarctic. In vergelijking tot het aantal van vorig jaar (241) is dit een behoorlijke stijging. Daarnaast gaat Japan op onaantoonbare wijze door met het jagen op de bedreigde Baird's Walvissen en Dall's Bruinvis. Japan beweert deze dieren te moeten vangen om de afname in de walvisvangst te compenseren. De Sovjet-Unie heeft nog nooit op Kleine Vinvissen gejaagd in de Okhotsk Zee. Het aantal Kleine Vinvissen in deze zee is onbekend, maar leden van het Wetenschappelijk Comité geloven dat zij in aantal achteruit zijn gegaan en daarom beschermd zouden moeten worden.

In de afgelopen vijf jaar heeft ook Japan voorstellen gedaan om op walvissen te jagen in dit gebied. Dit ondanks het internationale tijdelijke verbod.